

in dopolnimo svoje zna široko in pomembno z

Tečaj o zdravi preli teorijo in prakso o die krat čutile. Hvaležne si sester in Zvezi ženskih tečajji še organizirajo in medicinskih sester.

hrane, ki je prerasla v

ka skupno z nekajurno io jo na terenu toliko- plomiranih medicinskih bi želele, da se podobni je vedno širšemu krogu

O nekaterih zaključkih Svetovnega kongresa za zaščito otrok

V zvezi z okvirnim poročilom, ki smo ga o Kongresu objavili v 2. številki lanskega letnika, prinašamo to pot najvažnejše zaključke v kratkem izvlečku.

Splošna vprašanja

O teh vprašanjih je razpravljal I. odsek. Obravnaval je vlogo državnih in zasebnih ustanov za zaščito otroka v zvezi z družino ter sodelovanje teh ustanov z družino. Nadalje je odsek razmotrival o ukrepih in pomoči, ki je družini potrebna, da more izpolnjevati svoje naloge in dolžnosti do otrok. Nadaljnji dve skupini odseka pa sta razpravljali o vzgoji staršev ter načinih in možnostih sodelovanja med šolami, okrevališči, mladinskimi gibanji in družino.

Zlasti pomembni in obenem zanimivi so bili pogledi, ki jih je razvila diskusija o vzgoji staršev. Šlo je najprej za opredelitev tega pojma in v zvezi s tem določiti, komu pravzaprav naj bo ta vzgoja namenjena: dejanskim staršem ali tistim, ki naj to nekoč postanejo. Po splošnem mnenju se vzgoja staršev pač razlikuje od nasvetov za zakonsko življenje in od spolne vzgoje, vendar pa je enakovredna vzgoji, ki se tiče družinskega življenja. Izrazili so celó misel, ali bi se tako imenovana vzgoja staršev ne mogla kratko malo povezati z vzgojo pri pouku splošne higijene. Končno je bilo predlaganih več definicij, ki so večidel vse podčrtavale vrednost slehernega človeškega bitja in pa odgovornost, ki jo imajo roditelji za splošno blaginjo otroka. Če bi te definicije hoteli na kratko povzeti, bi rekli, da vzgoja staršev v roditeljih ustvarja in krepi čustvo odgovornosti do potomstva ter jim obenem kaže, kako otroka vzgajati in mu utirati pot v srečno življenje.

V zvezi z vprašanjem, v čem dejansko obstoji ta vzgoja, je skupina bila mnenja, da so instinkti, ki roditeljem spočetka narekujejo skrb, nekaj pri-rojenega, kar se ne da priučiti, ampak samo do neke mere razviti. Vendar bi se staršem kljub temu dalo pomagati, kolikor ne gre za ovire, kot so nevednost, praznoverje ipd. Seveda pa kak skupen in enoten program ni mogoč zaradi razlik, ki so med posameznimi deželami v pogledu kulture ter gospodarskih in socialnih razmer. Ustrezal bi pa primeren pouk, ki se lahko imenuje tudi »vzgoja staršev«, če to definiramo kot ustvaritev okolja, in to duševnega, telesnega in prirodnega okolja, v katerem bo otrok lahko ohranil vero v srečno življenje.

Glede na to, kako naj bi se ta vzgoja izvajala, so bile nasvetovane številne metode, v okviru teh pa različne oblike poučevanja v skupinah po mestih in podeželju, pri čemer naj bi si pomagali tudi s časopisi, knjigami in radiom.

Vzgoja staršev pa mora svoje začetke imeti že v letih obveznega šolanja, če hočemo, da ne bo izvzet nobeden od poznejših roditeljev. Seveda še daleč ni namen te vzgoje, da bi iz vsakega od staršev napravili nekakšnega izvedenca za otroško zaščito, pač pa bi jim po stopnji njihove kulture in sposobnosti dojemanja prikazali perspektive srečnega odnosa med starši in otroki. Nekateri pa so bili mnenja, preden se lotimo bolj čustvenih plati tega vprašanja, da bi še prej kazalo morda organizirati vsesplošno in množično vzgojo z najosnovnejših vidikov higijene.

In kdo naj bi ta pouk prevzel? V poštev bi prišla cela vrsta morebitnih vzgojiteljev, tako n. pr. zdravniki, učitelji, psihologi, medicinske sestre, matere, ki imajo v materinski vlogi uspehe tudi same, in še marsikateri drugi. Brez dvoma pa morajo vsi biti za to nalogo kvalificirani. Imeti morajo ne le globoko poznanje, ki je neogibno potrebno, ampak biti morajo tudi prepričani o koristnosti te naloge in si na vso moč prizadevati, da se res dodobra seznanijo z domačim življenjem svojih učencev. Razen tega pa mora oseba, ki ji je vzgoja poverjena, imeti za to delo potrebno znanje in čutiti mora do otrok ljubezen.

Po končanem razpravljanju je odsek s svojimi diskusijskimi skupinami sprejel zaključke, ki so v glavnem tile:

— Države — članice Mednarodne unije za zaščito otrok — naj v mejah svojega področja usmerijo socialno politiko k vsestranski zaščiti družine, ki je v normalnih razmerah brez dvoma najugodnejše okolje za otrokov telesni, čustveni in duševni razvoj.

— Otrok in družina naj bosta v prvi vrsti deležna koristi, ki jih prinaša družbeni in gospodarski napredek države. Težiti je za tem, da se zviša življenjska raven in da se v mejah gospodarske zmogljivosti družinam na ustrezen način nudi pomoč v obliki družinskih dodatkov.

— Družinam z otroki je zagotoviti vsestransko pomoč in jih upoštevati pri splošni socialni, politični, ekonomski, juridični in zdravstveni zakonodaji ter notranji ureditvi države.

— Družinski materi, ki hodi v službo, naj se s pomočjo socialnega dodatka pri plači skrajša delovni čas, da se tako vsaj deloma razbremenjena lahko res posveti svojim odgovornim nalogam v družini.

— Za pomoč družinam naj se organizira mreža kvalificiranih socialnih delavcev-svetovalcev.

— Gospodarsko manj razvitim deželam je nuditi pomoč s tehničnimi pripomočki in morebitnimi denarnimi sredstvi, v prvi vrsti z namenom, da se zagotovi zaščita otroka in družine.

— Z vzgojo staršev je treba začeti že v letih obveznega šolanja. Namen te vzgoje je posredovanje pravilnega odnosa, ki naj vlada med starši in otroki.

— Ker so pogoji šolanja v različnih državah različni, naj se staršem vsaj da možnost, da izberejo tip šole, ki je za šolanje njihovih otrok primeren. Tudi naj se otroci šolajo v materinem jeziku, tako da tuj jezik ne ovira potrebnega sodelovanja med šolo in starši. Starši sami pa naj bodo tesneje po-

vezani z upravljanjem šole in njeno pedagoško dejavnostjo. K sodelovanju pri vsem tem naj se pritegnejo tudi šolski psihologi in socialni sodelavci. Vsa ta načela, ki določajo odnose med šolo in otroki, pa naj se smiselno uveljavijo ravno tako po okrevališčih, mladinskih organizacijah in raznih drugih socialnih ustanovah, namenjenih otrokom.

Otrok, ločen od družine iz zdravstvenih ali vzgojnih razlogov

Z vidika, kako čimbolj omiliti neugodni učine, ki ga ima v danih primerih na otroka ločitev od matere in družine, je ločeno po diskusijskih skupinah II. odsek obravnaval tale vprašanja: dojenček in otroček v bolnici ali v dečjem domu; predšolski in šolski otrok v bolnici ali drugi zdravstveni ustanovi; telesno prizadet otrok (slep, gluhomem, pohabljen); duševno prizadet otrok; težko vzgojliv ali socialno ogrožen otrok.

Po izčrpnem obravnavanju nakazanih vprašanj se je II. odsek s svojimi diskusijskimi skupinami odločil za sledeče zaključke:

Za dober duševni in telesni razvoj otroka v predšolski dobi je potrebno, da je v neprekinjeni zvezi s svojo materjo in da živi v ustaljenem družinskem okolju.

— Če je mali otrok ali otrok v predšolski dobi bolan, je najboljše, da ga, če je to le mogoče, neguje njegova mati doma. Če to nikakor ni izvedljivo in otrok iz zdravstvenih razlogov mora v bolnico ali kak drug zavod, tedaj je treba storiti vse, da se zveza med otrokom in materjo ne pretrga, temveč vzdržuje tudi v času, ko je otrok zaradi bolezni v kakem zdravstvenem zavodu. Ta stik med otrokom in domom je bistvenega pomena za zdravljenje samo in obvaruje otroka tudi morebitnih duševnih oškodb.

— Najboljše sredstvo, da se ohrani stiki med otrokom in starši, so obiski, ki bi jih bilo treba dovoliti čim več. Tudi stiki med starši in osebjem zavoda naj bi bili čim tesnejši.

— Nega otrok po zdravstvenih ustanovah naj bi bila urejena tako, da bi otroka negovalo čim manjše število osebja. Tudi naj bi bilo ves čas otrokovega bivanja v bolnici to osebje po možnosti vedno isto.

— Na sprejem v bolnico ali kako drugo zdravstveno ustanovo je otroka, kolikor je to glede na njegovo starost pač mogoče, treba iskreno pripraviti. Materi naj se dovoli, da ga spremlja in je navzoča ob vseh sprejemnih postopkih (po možnosti tudi pri kopeli in namestitvi v posteljo). Otroku je treba dovoliti, da ohrani nekaj najljubših stvari in igrač, ki jih je prinesel od doma. Tudi naj bo otrokom dovoljeno, da od staršev in drugih domačih sprejemajo pisma in darila, ker jih vse to miselno in čustveno povezuje z domom.

— Pri graditvi in opremlitvi sodobnih otroških bolnic je predvideti vse potrebne možnosti za čim ustrežnejšo nastanitev otrok, upoštevajoč pri tem tudi čustvene potrebe otrok. Otroške bolnice in druge otroške ustanove naj otroke sprejmejo le, če je to iz zdravstvenih razlogov brezpogojno potrebno.

Kar se tiče nastanitve otrok po drugih zavodih in domovih za otroke, veljajo smiselno ista načela. Tod je otroke treba porazmestiti v manjše družinske skupnosti otrok raznih starosti.

Tudi otrokom, ki so kakor koli telesno prizadeti oziroma defektni, je za nemoten duševni in telesni razvoj morda še v večji meri potrebno razpoloženje in čustvena toplina domačega ognjišča.

— Po dovršenem 15. letu starosti je vsakega telesno defektnega otroka primerno zaposliti, in to po možnosti v stroki, za katero je najbolj sposoben in obeta v njej največ uspeha.

— Pri projektiranju novih ustanov za vzgojo in zaposlitev telesno defektnih otrok je imeti pred očmi izobraževanje primerne strokovnega osebja.

— Omogočiti je čim tesnejše stike med telesno defektnim otrokom in njegovo družino. Čim večkrat mu je treba dati priliko, da pride v stik tudi z zdravimi otroki, in sploh vse okolje primerno urediti, da v čim večji meri lahko razvije svojo osebnost. Priporoča se tudi čim tesnejše sodelovanje med samimi ustanovami za zaščito telesno defektne mladine in pa čim ožja povezava med osebjem teh ustanov ter družinami oskrbovanih otrok.

— Kakor pravice pa je nujno potrebno podčrtavati tudi dolžnosti, ki jih imajo ti otroci do skupnosti. To je velike važnosti posebno zato, da se končno preusmeri v nekem pogledu zelo škodljivo in marsikje že skoraj tradicionalno stališče javnosti do telesno prizadetih otrok in njihove zaščite.

Pri duševno manj razvitih ali duševno defektnih otrocih se glede njihovih odnosov do družine pojavlja v glavnem troje vprašanj: položaj otroka v družini, položaj družine same in pa vprašanje, kako pomagati takemu otroku in njegovi družini.

Vprašanje duševno manj razvitega otroka je tesno povezano z vprašanjem družine, zlasti če ni računati na ozdravljenje. Tudi vsakemu duševno prizadetemu otroku je omogočiti čimboljšo vzgojo in se v danem primeru odločiti za najustreznejšo rešitev, bodisi da ostane otrok doma v družini ali ga namestimo v kaki rejniški družini ali pa ga oddamo v zavod.

Duševno defektne otroke delimo nasploh v tri velike skupine.

Otroci, ki so duševno samo zaostali ali manj razviti (debilni), ostanejo po navadi doma v družini. Obiskujejo naj pouk v posebnih razredih, drugače namreč redno zaostajajo in razred stalno ponavljajo.

Pri duševno bolj zaostalih (imbecilnih) je možnosti za nastanitev več. Ostanejo lahko bodisi doma, lahko kot zunanji učenci oziroma gojenci obiskujejo pouk in delo v posebnih ustanovah ali pa so po ustreznih zavodih razmeščeni tudi stalno, seveda v manjših skupinah, ki naj posamezne praviloma nimajo preko 20 gojencev, tako da je med njimi in vzgojitelji možna čim tesnejša povezanost. Seveda je tudi v takih primerih treba stike z otrokovo družino nadalje vzdrževati in jih po možnosti še krepiti.

Za otroke, pri katerih ne gre samo za večjo ali manjšo duševno zaostalost, temveč za bebavost ali idiotijo, pride razen prav redkih izjem v poštev le stalna namestitve v posebnem zavodu. Njihovo bivanje doma v družini bi staršem prej ali slej postalo skoraj neznosno breme. Tudi je vprašanje, kaj bi s takim otrokom bilo po smrti očeta in matere.

Kar se tiče zopetne vključitve duševno defektnih otrok v družbo, je ravnati povsem individualno, pač glede na to, kakšne uspehe je v danem primeru dosegel otrok pri vzgoji in šolanju v posebnem zavodu oziroma šoli. Vsekakor

pa je treba storiti vse, da otrok lahko razvije maksimum svojih sposobnosti in da pride na mesto, kjer lahko pridobljene možnosti uporabi v čim večji meri.

Vprašanje težko vzgojljivega in socialno ogroženega otroka je prav tako treba reševati skrajno previdno. Glede na pomembnost družinskega okolja za otrokov razvoj si je na vso moč prizadevati, da se ločitvi izognemo in da otrok ostane v družini. Zato tudi naj bi starši dobili vso razpoložljivo pomoč, strokovno in materialno, da otroka lahko obdrže pri sebi.

Če je pa odstranitev otroka iz družine vsaj za določen čas nujno potrebna, naj se to ne zgodi brez predhodne privolitve staršev, ker bo njih sodelovanje v poznejšem času velike važnosti.

V večini primerov se mora otrok po začasni odstranitvi zaradi prevzgoje vrniti zopet domov. Zato je treba gledati, da si v dobi ločitve od družine ne ustvari o njej nepravilne in neresnične podobe.

Ker je po mnenju večine res uspešna prevzgoja možna samo v manjših zavodih, zato naj bi se sedanji veliki zavodi v tem smislu primerno preuredili, v bodoče pa naj bi se za te namene zidala le majhna poslopja.

V času ločitve je starše treba sproti obveščati o otrokovem življenju in napredku. Notranja ureditev v zavodu naj bo kar se da svobodna (dopisovanje, obiski, paketi itd.).

Vsa navedena načela je smiselno treba ravno tako upoštevati, tudi če je otrok oddan zaradi prevzgoje kam drugam, n. pr. v kako rejniško družino.

Ko se pa otrok vrne domov, se stiki med njim in družino ter zavodom, v katerem je bil, ne smejo kar takoj pretrgati. Vsekakor naj se pa prekinejo, kakor hitro družina zopet prevzame svoje dolžnosti.

Če s ponovno vrnitvijo otroka v družino nikakor ni računati, si je kljub temu treba prizadevati, da se zveza med otrokom in družino ohrani, obenem pa je otroku omogočiti, da si pridobi ustrezno kvalifikacijo in na ta način možnost za zopetno vključitev v družbo.

Otrok v nepopolnem družinskem okolju

O tem poglavju otroške zaščite je v svojih diskusijskih skupinah razpravljajl III. odsek. Obravnaval je predvsem troje vprašanj: Otrok v nepopolnem družinskem okolju (nezakonski otroci, sirote, otroci ločenih staršev); zanemarjen in zapostavljen otrok; otrok, ki ga starši izrabljajo.

Po izčrpnem in vsestranskem pretresanju obsežne snovi, zajete v teh temeljnih vprašanjih, je odsek sprejel več zaključkov, ki jih navajamo v kratkem izvlečku.

— Zaradi zaščite nezakonskih otrok in spričo dejstva, da na pogoje za njih vzgojo vpliva kulturna stopnja in struktura družbe, v kateri živijo, naj bi sleherna država s svojo zakonodajo zagotovila nezakonskim otrokom iste možnosti vsestranskega razvoja kakor zakonskim.

— V zvezi z zaščito otrok ločenih staršev se priporočajo ukrepi, ki naj vplivajo v smislu preprečevanja zakonskih ločitev, tako n. pr. s posvetova-

njem že pred sklenitvijo zakona. Staršem, ki se nameravajo ločiti, pa naj bi zakonske posvetovalnice s pravnimi nasveti pomagale premostiti morebitne težave.

Kadar gre za vprašanje, komu od razvezanih zakoncev naj se prisodijo otroci, naj bi sodni in skrbniški organi vselej, tudi v primeru sporazumno predlagane razveze, imeli možnost, da zahtevajo izčrpno socialno anketo, ki jo izvrše za to posebej kvalificirani socialni delavci. Tako se natančno lahko pouče o razmerah v otrokovem bodočem življenju in je otroku ločenih staršev poznejša zaščita na ta način zagotovljena. Če smatra za potrebno, pa sodna oblast lahko določi strokovno usposobljeno osebo, da z nasveti pomaga razvezanemu zakoncu, ki mu je bila poverjena skrb za otroka.

Če je zaradi smrti ali iz kakega drugega razloga skrb za otroka prepuščena enemu samemu roditelju, mu je s pravnimi, gospodarskimi in socialnimi ukrepi zagotoviti pomoč, ki jo utegne potrebovati za vzdrževanje družinskega življenja in vzgojo otrok.

Tudi kadar gre za zanemarjenega ali trpinčenega, zapostavljanega otroka, si moramo na vso moč prizadevati, da družinsko skupnost ohranimo, dokler le moremo, saj je družinsko okolje kljub svoji pomanjkljivosti in napakam za otroka še vedno najboljše. Seveda pa je za odkrivanje in pravilno presojanje takih okolij in vseh posameznih okoliščin treba res kvalificiranih in izkušenih socialnih delavcev.

Kar se tiče zaščite otrok, ki jih starši izrabljajo, je treba upoštevati, da so oblike tega izkoriščanja precej različne in so v določenih primerih potrebni tudi strožji ukrepi. Seveda pa ne pomaga noben zakon in nobena prepoved, če istočasno z ekonomskimi in socialnimi ukrepi ne pomagamo družini tudi materialno.

Preprečevati razpad družin je mogoče samo s pomočjo primernih reform v posameznih državah. Zavedati se je namreč treba, da so vzročni činitelji tega pojava deloma v družinah samih, deloma pa v socialni strukturi in krajevnih običajih te ali one dežele. Da bi preprečevanje v tem smislu bilo učinkovito, ga je treba izvajati po splošnem načrtu in pa individualno po družinah samih, da se zanemarjenim otrokom na ta način pripomore do lepšega in boljšega življenja. Za družine, ki so v nevarnosti, da razpadejo, pa je dobro, če so si v svesti, da so vendarle tudi one del skupnosti in da jih ta skupnost lahko podpre.

V primeru otrokove odstranitve iz lastnega družinskega okolja je otroku zagotoviti nemoten razvoj v nadomestnem družinskem okolju, ki ga omogoča predvsem posvojitev ali adopcija. Seveda se ta ne sme izvršiti brez pristanka otrokovih roditeljev in tudi šele po predhodni psiho-socialni anketi otroka samega in njegovih bodočih adoptivnih staršev. Treba je pa v vsakem primeru ravnati strogo individualno in upoštevati vse okoliščine, da za otroka, ki prihaja iz nepopolnega družinskega okolja, storimo na ta način vse, kar le moremo.